

SECTIO III.

NECESSITAS RELIGIONIS REVELATÆ.

§ I. PRECOGNITA.

Est haec ac fuit multorum sententia, potuisse hand dubie æternam salutem consequi eos, qui in statu Legis Naturæ per bis mille annos Deum coluerint ex creaturis cognitum, et a gravioribus peccatis sese abstinuerint, quæ ipsa ratio dictat rationi adversantia. Cum enim Numen benignissimum omnes homines velit salvos facere, medium salutis æternae ita debere esse comparatum contendunt, ut obtineri ab omnibus possit; quod proin aliud non fuerit; quam lex illa naturalis. Fuit namque æterna salus non uni alicui genti tunc alligata, sed sicut lex, ita salus una omnibus communis. Multa etiam pro illo statu, quo Dei natura minus homini perspecta erat, humanae imbecillitatibus indules Deum excogitata a prudentioribus symbola Divinitatis, per quæ rudiores clara Dei notitia non imbuti, quadam ipsis etiam Patriarchis, THARÆ imprimis et ABRAHAMO, nec non LABANO et JACOBOb consueta sensibili ratione Deum colerent et adorarent. Posthac ubivis terrarum invalescente Dei et legis naturalis aut oblivione aut ignorantia, cum homines ipsa illa symbola pro Diis haberent; gentem aliquam peculiarem ex omnibus discretam fuisse, quæ certis instructa legibus reliquis exemplo esset. Hac vero servitute et legum jugo excusso tandem venisse Messiam, qui tot legibus ac ritibus abrogatis primam illam libertatem restituerit, revocata sola lege morali, ac naturali de Deo notitia, addita tantum fide in Christum.

Atque hujus sui systematis hoc ponunt fundamentum, quod de divina bonitate non sit præsumendum, velle tot hominum myriades aut olim propter defectum fidei in Christum, aut hodie propter fidem non rectam in Christum ad tartara detrudere. Tametsi vero id genus Naturalistæ nostris Incredulis, qui omnem et Revelationem et Fidem divinam explodunt, aliquantum æquiores videantur; tamen par fere impietas paribus armis profliganda est.

§ II. THEMATA.

I. Necessaria semper fuit *Revelatio Externa Religionis, ceu Legis universos obligantis.*

PROBATIO. Religio est universalis omnium Regula obligans et pueros, qui inde a teneris ad cognitionem, timorem et amorem Dei, ad justas veri et æqui leges adstringuntur; et plebeios, qui inter virtutes et vitia discernere;

et tenuioris ingenii homines, qui, modo non sint animi impotes, nulli rectæ rationis officio deesse debent. Hæc vero Regula nequit esse duntaxat humana; cum hominis in hominem non sit tanta auctoritas, quæ (tametsi ARISTOTELIS aut PLATONIS aut cuiusvis sapientioris Philosophi fuerit) vel unius hominis, nedium totius gentis humanæ conscientias ligare valeat ceu ineluctabilis; unice proin a Deo Revelante, cujus infinita est sapientia, veracitas et majestas, ea est repetenda.

Nimirum inde ab exordio naturæ rationalis certissima edocuit experientia; 1º. Plerisque mortalium non admodum intentos fuisse in rerum invisibilium notitiam ac contemplationem; minus affectos ad divina, quam humana; abreptos cura terrestrium præ illa bonorum cœlestium; et corporis, quam animæ studio magis addictos. 2º. Magisterio destitutos, tametsi vellent, haud potuisse tot inter Mundi illicia, hominum scandala ac vitiorum impedimenta, solo rationis lumine ad Dei Veri, Unius ac Providi cognitionem cultumque legitimum, ad spem firmam æterni in cœlis premii, ad suæ mentis immortalitatem rite aestimandam eluctari. 3º. Magisterium, si quod fuit, non fuisse pro universis, quod liquet ex dictis; nec fuisse sufficiens ad tot tantaque Religionis officia omnibus efficaciter persuadenda, utpote sola auctoritate humana nixum, eorum scilicet Magistrorum, qui perpetuas inter se discordias foverent ipsi, ut quod uni verum, alteri falsum, aut dubium videretur; ipsi quamvis perspicacissimi, post longissima tamen studia, qua ancipites circa veritates ex Revelatione certissimas, qua in omne genus errorum prolapsi; ipsi, quod melioribus auspiciis aliquando invenere verum (uti de animæ immortalitate et de præmiorum pœnarumque æternitate), non habentes tamen pro incunctanter vero et certa Regula morum.

Atque idcirco acutissimi quique populorum moderatores pro asserenda suis legibus ac institutis ineluctabili auctoritate, easdem ex inito cum Superis consilio prodisse, commenti sunt. Igitur quovis tempore ad exutiendas erroris ac dubii nubes lumine Revelationis indigebant mortales universi.

Verissime jamdum pronuntiavit LACTANTIUS de Religione mere philosophica et naturali: « Sed nihil ponderis habent illa præcepta, quia sunt humana; et auctoritate majori, id est, divina illa carent. Nemo igitur credit, quia tam se hominem putat esse, qui audit, quam est ille, qui præcipit. » L. III. c. 27.

II. *Revelatio Externa semper necessaria fuit ad cognoscendum Primi Hominis peccatum, hujus pœnam et remedium.*

PROBATIO. Quis est homo, qui naturæ corruptæ malignitatem et miseras non sentit vixum natus? qui non perpetuae inter carnem et spiritum contradictionis tragicos effectus experitur? qui, dum corpus quamvis ex imperio Numinis animæ subditum, animæ tamen constanti rebellione obductatur, meliora quidem videat et probet, sequatur tamen deteriora? qui suæ rationis cæcitatib; voluntatis deordinationi, et concupiscentiarum rebellioni non merito ingemiscit? Inde vero Ethnici etiam, CICERO et PLINIUS conquesti, quod homo a natura non ut a matre, sed ut a noverca in lucem editus sit; inde summi etiam Philosophi PYTHAGOREI et PLATONICI inferebant, nos in statu

multo feliciore primum conditos, et in hunc quasi purificationis statum detrusos fuisse, ad luendas hic poenas criminum illic patratorum; inde alii duas in nobis animas esse delirarunt; inde tota fere antiquitas sibi persuasum habebat, eo in statu (in quo nunc est) hominem a Deo minime creatum esse; alioquin, cum tantus sit operis creati defectus, in ipsum auctorem redundaret; nec instituti divini esse, quod nascamur irae, non gratiae filii; si vero ita sit, injuriam esse, cum omnis ira feratur in auctorem injuriæ; igitur irato Numini injuriam ab homine illatam fuisse; quisquis autem inferat injuriam, eum jam existere; aliquis proinde, isque primus homo esse debuit, qui filius iræ natus non sit, ne in infinitum fiat progressus. Funestam igitur mutationem naturæ integræ in depravatam, nocentem, et ream a primorum parentum culpa derivari, extra omne dubium prudens positum est, semperque fuit.

Undenam autem, quod natura aliquando integra extiterit; quod Primus Homo prævaricando legem divinam ea integritate exciderit; quod unius hominis peccatum et cum eo mors in omnes homines pertransierit; certo rescirent omnes Mundi ætates, atque omnium ætatum homines, licet gentiles, nisi ex Revelatione divina scripta vel tradita; qua Deus, cui salus nostra curæ est, ut tales essemus, quales esse debemus, nos scire voluit, quales fuerimus; qua ut hominem suæ conditionis ac miserrimi status (in quo nunc est) pudeat, fecit cognoscere illius gloriam, unde exciderat; qua voluit hominem sibimet imputare, quod patitur, ac divinæ misericordiæ se vel inde obstrictum esse intelligat, quod non patiatur graviora; quodcumque cum homo per seipsum merito finiti valoris haud valeat, nec Deus ipse sibi possit satisfacere, eum modum et rationem inierit Dei sapientia, qua et homines bearet, et justitiae satisfaceret, Deum-Hominem ordinando Redemptorem: nam homo esse debuit, qui pro hominibus satisfaceret; et Deum esse paruit, cuius satisfactio esset infinita.

Itaque tametsi in administratione naturali vestigia deprehenderentur tanti Mysterii de lapsu et reparatione gentis humanæ; tamen, ut docet S. AUGUSTINUS L. IV. contra Julianum, sine revelationis luce rem duntaxat, hoc est, corruptionem nature agnoverunt; causam vero nempe peccatum, ut vocant, originale, multoq[ue] magis ejusdem remedium innixum meritis Christi omnes ignorarunt.

Testatur Cl. HOOCHE Tom. II. legisse se in antiquissimis Ægyptiorum scriptis: « in primo cœli statu hominem supremæ rationi interius unitum fuisse, et in suis actionibus justitiam secutum; animum ejus sola tunc delectatum veritate, immunem ab omni errore. » STRABO L. XV. pag. 713. de hac Indorum doctrina testatur: « olim omnia plena erant triticæ et hordeacæ farinæ: fontes alii lacte, alii aqua fluebant... Homines autem ob satietatem ac luxuriam ad contumeliam se transdiderunt. Jupiter igitur illum statum exosus omnia abolevit, et vitam per laborem degendam instituit. » In quæ sensa commentatur CAUSABONUS: « Nemo dubitat hæc legens ex eo esse facta, quæ nos sacra pagina docet de statu primi parentis ante lapsum. »

III. Revelatio Externa cum primis necessaria est ad cognoscendum et obtinendum Finem Hominis ultimum.

PROBATIO. Finis, ad quem Deus hominem creavit, non est aliis, quam illa merces nostris laboribus promissa; quam corona illa, quæ manet victores ex hoc rerum mortalium conflictu egressos; quam propositum nobis præmium æterne beatitudinis, quæ sit clarissima Dei visione inchoanda, amore perficienda, et gaudio complenda sempiterno. Hunc tam sublimem et excelsum Finem (cum vires humanas superet) merito vocamus supernaturalem, non liquido cognoscendum, nisi per lumen Revelationis supernaturale, nec certo obtinendum, nisi ope gratiæ supernaturalis. Quantumvis enim communis omnium populorum ac temporum consensus de æterna hominis felicitate non obscure testaretur, tamen nec vera illius obtinende media suggestere, nec, in quo sit vera et æterna hominis felicitas, tota retro antiquitas (que luce caruit Revelationis) clare pavidere ac rite statuere unquam potuit; in Campis Elysiis quærens gaudia immortalium animorum, que nec sunt, nec vera esse possunt, nisi in cœlis et in Deo. Ubi vero ad rite cognoscendum Finem hominis Ultimum superna Revelatio, ibi ad eundem certo obtinendum præter Revelationem, divinæ gratiæ auxilium plane necessarium est.

Ut ad Deum remuneraforem accedere possit homo, necessaria omnium fides, quæ Deus credenda proposuit; necessaria omnium obedientia, que Deus præcepit agenda; necessaria omnium expiatio, quæ contra Deum homo deliquit; necessaria virtutum merita, que colesti, supernaturali ac æterno digna sint premio; necessaria omnium executio, quæ cœu media ad æternam salutem Deus ordinavit. Undenam autem horum omnium (inter quæ altissima mysteria, sacerrima Sacraenta, leges, veritates et virtutes supernaturales sunt) aut sufficiens sine divina Revelatione cognitio; aut sufficietes ad eorum omnium observantium sine gratia divina vires in homine, tam ad divina et coelestia cœco, quam infirmo? Ergo vel nulli unquam Philosophi cognoverunt, aut potuerunt cognoscere omnem veritatem; vel impleverunt aut potuerunt implere omnem obligationem ad perfectam Religionis et morum informationem pertinentem.

Quid enim inter cætera ad Religionem tantum attinet, quantum cognitionis viæ et modi, quo peccata expiari possint, et placari infensum sceleribus Numen? At dum malum aperiebat Ratio, et conscientia minitabatur, remedium nullum afferebat Philosophia. Pœnitentia nunquam visa est Philosophis, neque debuit videri expiatio criminis sufficiens ad ulciscendum legum divinarum contemptum, ad vindicandam divini imperii majestatem, ad manifestationem divinæ sanctitatis; hinc ad sacra omnis generis et expiatoria sacrificia veteres ubique configerunt, ipso etiam litantes humano sanguine; quæ tamen sacrificia minus probarunt sapientes, rati expectandum esse, donec reconciliationis inter Deum et hominem modum Deus ipse hominibus significaret.

IV. *Revelatio Externa Religionis, quantum omnibus semper necessaria,
tantum fuit omnibus communis.*

PROBATIO. Ut primum condidit Mundum, etiam se manifestavit homini Deus, et lapsus promisit Messiam ex muliere nasciturum; horum testem constituens ADAMUM. Hic tametsi filii ac posteris easdem revelationes ac promissiones divinas communicaret; tamen prima jamdum Mundi ætate hominum culpa factum, ut eæ penitus obliterarentur, nisi in Enoch, Lamech atque aliis quibusdam Sanctis fides in Deum, spes in Christum et veritatum divinarum notitia ac veneratio persistissent. Invalescente hominum malitia missus a Deo NOEMUS, quem cum, reliquis submersis, solum servaret Deus, divino hoc miraculo cum potestatem, tum voluntatem salvandi Mundum comprobando, spem hominum in Messiam denuo corroboravit. Vigente etiamnum memoria Noemi, Deus ABRAHAMO undique ab idololatriis cincto Messiae adventum iterato promittit. Hunc ISAAC et JACOB cum suis in fide et spe exspectabant; et quamvis abominationem terram undeque oppleret, haec in verba moriens ac filii benedicens Jacob: *Salutare tuum exspectabo, Domine, Revelationis divinae testis extitit incredulo orbi.*

Inficiant Magia et Idololatria Ægyptios, atque Ægyptii ipsum etiam Dei populum secum abripiant; erit Moses et cum Mose plures erunt, qui Deum adorent, Messiam exspectent, et bona sperent æterna. Graeci et Latini falsis Divinitatibus, Poetæ Theologiis et Philosophi Sectis diversissimis æque ac falsissimis orbem inundant; nec desunt tamen in medio Judææ homines electi cum primis Prophetæ, quorum vaticinia simul cum Judæis dispersa per totum fere Mundum: abundant vero etiam imagines ac figuræ de Messia, de Messiae adventu, de modo et tempore adventus.

Demum in plenitudine temporum venit Messias; et quamvis contra Christum et Ecclesiam Christi reges, populi et gentes infremant, portæ tenebrarum schismata et hæreses evomant, regna et imperia quævis collabantur cum stupenda ubivis rerum omnium catastrophe; tamen vera Christi Religio in hunc diem adorat Deum, qui adoratus fuit semper, nulli unquam mutationi aut errori obnoxia, tot ac tantis insignita prærogativis et characteribus, ut inexcusabilis sit, qui etiam non internoscatur atque amplectatur. Sic ergo communis erat necessaria Revelatio divinae Religionis, et omnibus et semper, ut ad omnes gentes et potuerit pervenire; quæ si non pervenit, hominum, non Dei culpa non pervenit.

Obj. I. Si revelatio quam necessaria omnibus, tam fuit omnibus communis; cur Deus non fecit taliter omni Nationi, et judicia sua non manifestavit eis? Cur Judaica Religio in Arabiæ desertis et ad unius populi divinis beneficiis indignissimi usum concessa? Cur Christiana etiam doctrina in Judæa solummodo fuit a Christo prædicata, cuius tametsi in variis Mundi partibus sensim propagatae innumeri populi vix ullam in omni ætate notitiam habuerunt? Si Deus voluit Revelationem omnibus necessariam; debuit quoque omnibus, olim quidem via prophetæ, ac hodie via prædicationis Evangelicæ, ne sit acceptor personarum, sed pater suorum amantissimus, candem communicare.

Ita Scriptor Anglus libri: *Oracula Rationis.*

RESP. Exponant Theistæ, cur vel in ordine Naturalis Providentiae alii hebetes, alii ingeniosi; alii nativa quadam prudentia imbuti, alii leves et inconsiderati; alii humani et benigni, alii crudeles et ad malum propensi nascantur? Cur Deus alios bonis fortunæ, optima institutione, omnibus bone beatæque vitae adminiculis adjuverit; alios in adversa fortuna sine iisdem reliquerit, vel etiam permiserit, ut ab infantia traderentur dominis flagitiosis, qui ad omne scelus eos erudirent? Si hujus in rebus humanis exposuerint causas varietatis, nos quoque explicabimus secundum eadem principia, cur in œconomia Revelata eadem facta sit hominum distinctio et discretio. Ab ortu mundi illuxisse quamdam Revelationis lucem, constat ex dictis. Quippe manifestum, quod Deus veteribus Patriarchis fuerit locutus; quod omnes gentes non sine lumine superno conspiraverint in offerenda Deo sacrificia; quod prima ætate, hominum origini propinquiore, ad Dei uiuis cultum indigerent sola Traditione ab ADAMO ac NOEMO accepta; quod inde Religionis notitia diu steterit in Oriente, prout Melchisedechi, Abimelechi, Jobi et aliorum exemplis comprobatur; quod ignotus multo tempore Idolorum cultus etiam Romæ, in veteri Gallia, in Græcia et in Ægypto a ritibus de se immoxiis coepit; quod posthac (ut fieri amat) creverit superstitionis, ac, evanescente ex hominum mentibus primæva rerum institutione, pleno alveo orbem prope universum inundaverit.

Non ergo populis Revelatio, sed populi defuerunt Revelationi. Sed investigare, ob quam causam Deus nec olim, nec hodie omni nationi locutus sit aut per Prophetas, aut per Christum, aut per Apostolos, aut per inspirationem; id plane vilissimum est in arrogante Philosopho, nempe perscrutari vias Dei investigabiles, divinam œconomiam ad humanum tribunal cogere, atque audere infinitam consiliorum penetrare abyssum. Satis ac prope nimium pro homine (qui omnis Dei inimicus nascitur), quod Deus illuminet omnem hominem venientem in hunc mundum, via rationis, via illustrationis, via gratiæ ad fidem et salutem vere sufficientis.

Obj. II. Revelatio, que sit universalis omnium Regula, ad instituendam veram Religionem et bonam vitam cunctis necessaria, debet esse certa et evidens; cum credibile non sit, Deum voluisse ad homines mittere legatos sine clarissimis legationis sue signis, aut obligare universos ad Religionem, de cuius veritate docti etiam et sapientes dubitant. Quæ autem certitudo ac evidenter Religionis Revelata; cum viri etiam acutissimi post multam positam operam in explicandis fidei Christianæ fundamentis assensum denegent; imo Evangelium totius Judææ gentis testimonio refellatur? Revelatio perficit Religionem naturalem; sensibili ergo ratione, ut omnia mysteria et dogmata comprehendendi faciat, exposcit ipsa notio Revelationis. Perfectissima Religio est, quæ est omnium clarissima; cum illa, quæ prædicat mysteria, contradictiones involvat et diffidentiam causet. Deus, quem adoro, non est Deus tenebrarum, sed lucis, qui et lumen rationis indidit homini, ut scitu digna et necessaria pverider omnia.

Ita Rousseau, *Emile*, L. III. pag. 103-39. inde deducens pestifera hæc capita: non esse instruendos infantes circa Dei existentiam, vitam futuram et principia morum, prius quam ipsi sue rationis lumine ea clare percipient;

non oppido certam esse mundi creationem; omnia mysteria a Religione eliminanda; non rationem sacris litteris, sed has rationi subjiciendas; liberum esse unicuique cogitare, loqui, scribere de Religione, prout libuerit.

RESP. Ne in ordine quidem naturali natura et providentia Dei, vel humanae vitae principia sua evidenter ita percellunt hominum mentes, ut ad assensum cogantur; id manifestum ex gravissimis dissidiis veterum circa omnia, quae sunt in Philosophia certissima, nec non ex turpissimis erroribus totius sere humani generis circa divinam naturam et Religionis naturalis principia. Quippe insevit natura humanis mentibus solummodo semina scientiae et virtutum, scientiam et virtutem non dedit, quae fructus sunt industriae et meditationis aut liberalis institutionis, quibus mediis carentes homines illos naturae igniculos sic quandoque extinguunt, ut nusquam naturale lumen apparet; ex quo tamen male inferret Rousseau, vanam esse scientiam et virtutem. Numquid in vita etiam civili ceu stultum rideret Rousseau, qui nihil ageret ex eo, quod non haberet certissime compertos exitus suarum actionum?

Deus lucis, non tenebrarum Deus est: sed qui lucem habitat inaccessibilem, qui Deus absconditus vocari amat, et qui posuit tenebras latibulum suum; quod ipsum docet Religio. Nimirum circa oecconomiam Revelatam Deus voluit esse locum merito in recto usu omnium facultatum, intellectus et voluntatis; sapientissime ergo actum, ut Religionis splendor omnium oculos haud statim feriret, ut libera essent judicia, et « ut sermo Evangelii tanquam lapis esset lydius, ad quem ingenia sanabilia explorarentur »; ut ait GROTIUS. Num Mosi et Prophetis, Christo et Apostolis manifestissima missio divina fuerint argumenta? Ii solum dubitant, qui illorum claritati attenuata mentem denegant, uti Rousseau; aut qui majorem adhibent diligentiam ad inveniendas difficultates, quam in ponderandis rationibus, uti Rousseau. Res ratione certae sunt minus, quae a talibus non admittuntur, qui Deo, summae veritati credere renunt, ut rationi credant sue etiam in naturalibus tenebris.

Obj. III. Ratio et Lex naturalis hominibus a Deo data est ceu vita Regula relate ad Deum, seipsum et proximum; nulla ergo necessitas Revelationis est, praesertim cum lex tota naturalis contineatur paucissimis veritatibus simplicissimis, scilicet notitia existentiae et perfectionum Dei; et quod ad praxim attinet, obligatione uti honorandi ac diligendi rerum omnium parentem Deum, sic omnia entia rationalia, cum quibus est nobis juris communio, benevolentia prosequendi. Hæc autem duo præcepta omnibus obvia ac notissima, atque in omnium mentibus uniformia esse, nemo ignorat.

RESP. Simili ratiocinio conficiam adversus Incredulos, nullos nasci surdos aut cæcos, quia datus est a Deo oculus ad res videndas, nec vane a Deo sapienti et bono datus est. Item, nullum esse in mundo malum nec physicum nec morale, quia hæc nobis non videntur consentire cum Dei summa bonitate. Nullius ergo roboris sunt argumenta metaphysica contra facta clarissima. Esto, quod Ratio et Lex naturalis, dum natura adhuc integra esset ac incorrupta, fuerit perfecta vitae regula; non vero in præsenti conditione naturae humanæ: certum enim, quod ratio cuiusque hominis illam perfectiōnem jam non habeat, quam habuit homo primum conditus; sicut certum queque videtur, primam hominis progeniem non fuisse cæcam, neque sur-

dam. Utrum Deus ab hominibus malesanis illa omnia exigat, quæ ab hominibus sanis exigebat, et utrum homines naturalia officia, que primus homo integer præstítit, nunc non possint præstare; non est hujus loci definire. Sine dubio parens optimus est æquus creditor, qui metere non vult, ubi non seminavit, usuram talenti commodati tantummodo repetens, et si amplius voluerit, vires daturus ampliores. Id certum, esse homines in summa difficultate veritatis inveniendæ et virtutis exercendæ, que difficultas reddit verissimum, quod Lex Rationis sit imperfecta, constituens hominem in magna indigentia opis alicuius supernaturalis.

Principia illa Legis Naturalis paucissima non aequæ sunt aut fuerunt ante propagationem Religionis (uti jactitantur a Theistis) manifestissima, et in omnium mentibus uniformia; cum teste TULLIO in LL. de Nat. Deor. « per difficilem et perobscura quæstio sit de natura Deorum, quæ et ad agitionem animi pulcherrima est, et ad moderandam Religionem necessaria. De qua tam varie sunt doctissimorum hominum tamque discrepantes sententie... » Et apud eundem, L. de amicit. « mihi semper, inquit Plato, visum est, et etiam nunc videtur, hominum ad rectam vitam institutionem omnium longe difficilem... » cui ibidem consentit ARISTOTELES. Idem vero TULLIUS L. II. de leg. dicit, « raro evenire, ut vel in senectute homines sapiant, rectasque habeant rerum notiones. » Si vero Philosophi optimi et gravissimi tantas in investigandis primariis veritatibus illis difficultates experiantur; quanto magis abest rudis plebs ab hac officiorum perfecta comprehensione, cum illa contineantur tanquam conclusiones in principiis per argumentationem evolvenda, et per difficilem quandoque seriem consecutariorum.

Obj. IV. Si revelatio est necessaria maxime ideo, quod Ratio hominis sit imperfecta, et sine Revelatione lex naturalis non clare cognoscatur; ergo plurimorum salus redditur impossibilis: maxima enim pars hominum rufis, inculta, agrestis, imo in sylvis enutrita ad Revelationis et legis supernaturalis notitiam pervenire non potest; hac autem destituta nequidem officia naturalia satis cognoscit. Quis autem de Ente infinite bono et justo vel cogitare ausit, quod hominum æternam salutem alligaverit qua legi naturali valde obseuræ, qua legi supernaturali plurimis impervia?

RESP. Non imputatur in culpan aut in poenam, quod quis invitus ignorat; quicumque ergo Revelationem penitus ignorat, quidquid ex hac ignorantia perpetrat, nec culpæ subjacet, nec poene. Attamen Revelatione sic destituti in multis impingunt etiam contra legem naturæ, quamvis sine peccato, ut aiunt, formaliter; igitur fatendum est Theistis, quod pro legis naturalis neutrā in omnibus clarissimæ notitia atque observantia, et utilis et necessaria sit Revelatio. Ipsi vero Theistæ peccati etiam formalis reatu stringuntur, quod cum possint præceptorum naturalium uberiorem notitiam consequi per ipsam Revelationem, hanc Revelationem, quam ipsa ratio suadet, nulla ratio dissuadet, et multiplex ratio persuadet, perfide abjiciant, ne suos illi mores cogantur attemperare.

Divina sane ac infinita bonitas est, quæ delicta adversus Legem Naturæ ex invincibili ignorantia perpetrata absolvit a reatu; quæ Revelatione sua Rationem et Legem Naturalem adjuvat; quæ vitam conformem iis, quæ manifestat Ratio, ulteriori beneficio dignatur; quæ facientem, quod est in se, fideli

et salutis æternæ mediis vel solitis, vel insolitis etiam neutiquam dëstituit. Sed et justitia Dei infinita est, quæ Incredulos Majestatis suæ scrutatores opprimit; quæ culpabilem præceptorum naturalium ignorantiam, neglectum et contemptum Revelationis, et mores Theistarum nec Rationi, nec Revelationi conformes pro gravissimis flagitiis habet; quæ fidem divinam, quæ se indignos faciunt arrogantes Philosophi, transfert ad gentes; quæ tandem in die illa multo tolerabiliora paganis, quam Theistis, supplicia decernet.

Obj. V. Finis cuiusvis Religionis est facere bonos et virtuosos, ad quod sole leges conducunt, nihil autem seu dogmata seu mysteria Revelata; maxime cum haec dicantur esse supra Rationem, atque hoc ipso sint contra Rationem. Quod vero pugnat cum Ratione, nec medium est virtutis, nec Religionis objectum esse potest; ac proin Revelatio minime necessaria est, quin etiam indigna vera Religione.

RESP. Vera est Religio, quæ devovendo totum hominem Deo, totum hominem efficit bonum. Bonum autem, cognoscere quodvis verum, cum nulla veritas (quamvis diversi ordinis) contradicat veritati; sive perfici intellectum, cuius objectum est omne verum: bonum, credere Deo revelanti ceu primæ et summae veritati; sive intellectum humanum captivari in obsequium fidei: bonum, obtemperare Deo præcipienti; sive voluntatem, et quasvis alias facultates devinciri obsequio legum divinarum: bonum, sue naturæ imbecillitatem ac depravationem, et horum originem malorum certo rescire; sive Dei clementiam opemque cum humilitate exposcere: bonum, Dei-Hominis nosse labores, dolores et amorem erga nos summum; sive ad fiduciam in meritis Redemptoris, ad horrorem peccati, ad amorem infiniti amoris vehementius accendi... Cum igitur Revelatio de peccato originali, de Incarnatione Verbi et de aliis fidei dogmatibus ac mysteriis totum hominem ita Deo devoveat vereque perficiat; quis ambigat, per Revelationem constitui veram Religionem, cuius duo sunt cardines, credere et operari, ita ut nemo sit bonus, qui alterutrum negligat aut contemnat.

Attamen mysteria Theistæ contemnunt et dogmata quævis supernaturalia; eo quod cum rationi non congruant, rationi opponantur; quasi inter *opponi* et *congruere* non sit medium, scilicet esse ordinis superioris. Non est statuenda oppositio inter ea, quæ se invicem excedunt, ac ubi inferiora non contingunt superiora, quæ a suprema et divina Ratione hominibus communicata tanta auctoritate præstant, ut tametsi Ratio humana pugnaret cum divina, huic potius auscultandum foret, atque illa nullo esset loco habenda, vel ipso Baylio teste; fere sicut sensuum relatio parum valet in iis, quæ sunt puræ rationis. Deus imbecillitati humanæ consulturus fecit hominem sibi ipsi incomprehensibilem, quo minus possit conqueri, si Deum non comprehendat; hinc fideles vere humiles et quod comprehendunt, et quod non comprehendunt, adorant; probe gnari, hanc vitam esse tempus tenebrarum, in altera primum vita removeri velamina, dissipari umbras, et veritatem omnino detegi. Incredulus, quod non comprehendit vel negat vel in dubium vocat, nihil convictus vel a voce Prophetarum, vel a docilitate cœca humilium, vel a loquela facunda miraculorum. Et quid ultra requiri? an descendat Deus in terram ad edemandam ejus obstinationem? Descendit, nec tamen major est fides Increduli, imo peior exin incredulitas. Deus homo

factus, Deus crucifixus, Deus mortuus: ecce mysteria fidei nostræ, sed et objecta incredulitatis!

Vide BAYLIUS op. *Réponse aux questions d'un Provincial, ch. 161. Tom. III.*

Obj. VI. Mysteria et Dogmata Supernaturalia sunt extra limites humanæ intelligentiæ; huic ergo applicari non possunt. Sunt incomprehensibilia; ergo et incredibilia: nam per revelationem rerum supernaturalium Deus homini loquitur, ut intelligatur et loquenti habeatur fides. Pleraque Mysteria Revelata manifeste pugnant cum principiis naturæ etiam universalissimis; et vera sint ac certissima, quæ contradicunt veritati? Nulla ergo necessitas Revelationis relate ad Mysteria, quæ Rationis lumen extinguunt, fundamenta naturæ evertunt, et legem tollunt naturalem.

RESP. Certum, quod non nisi ignorantia sit aut levitas et falsa metaphysica, quæ Mysteriis affingat contradictionem; cum ipsem BAYLIUS suo Joanni Clerico tandem confessus sit, nullam dari demonstrationem contra veritates fidei, et quascumque rationes illis oppositas et de facto et de jure nullas esse. Potest homo homini patfacere sua cogitata vel sonis articulatis, vel scriptis characteribus, vel aliis signis; et non possit, qui potest omnia, Deus revealingo supernaturalia sese homini rite communicare, vel immediate agendo in animas hominum, vel afficiendo sensus et organa corporis humani? Sint Mysteria in se supernaturalia, sint aliqua etiam in se inexplicabilia, sint vero etiam incomprehensibilia comparate ad insimi hominis captum; non vero comparate ad miracula, vaticinia, aliave signa evidenter credibilitatis. Non sit homini plurium Mysteriorum notitia philosophica, quæ declaret, quomodo et quare, ut sciat; sed est tamen revelata, quæ satis exacte proponit veritatem et motivum fidei, ut credat. Theistæ, quibus incredibile est, quod comprehendendi non potest, evacuant Mysteria, et cum mysteria naturæ non intelligent, capere prætendent mysteria gratiae; nec prius credere volunt, quam dum nihil credendum superest; qui si in omnibus evidentiam requirunt ad fidem, edicant, quæso, quomodo inter se concilientur Dei immutabilitas cum ejus libertate, æternitas cum temporaria creatione, præscientia cum libertate humana?

Revelet Deus, et intelligent omnes, quod Deus sit locutus, cuius auctoritas et testimonium, quid enuntietur per terminos, satis sunt ad fidem Mysteriorum. Quamvis autem evidens non sit, quid sit locutus, quomodo et quare res ita se habeat e. g. circa mysterium Trinitatis; attamen ex parte cognoscimus, cum notum sit omnibus, quid nomine naturæ ac personæ veniat; sed ex parte prophetamus, cum nemo comprehendat modum, quo termini simul connectantur, aut quo in unica Natura Divina tres sint subsistentie, que totidem personas divinas constituant.

Quod Mysteria gratiae debili rationi nostræ aut principiis naturæ videantur repugnare; id prope necessarium est, ut submissioni nostræ respondeat meritum, et fides laudem virtutis habeat; dum intellectus humanus divinae Revelationi ex tot argumentis certissimæ acquiescit prudenter judicans, de Infinito enuntiari posse infinitas propositiones veras; cum ab humana ratione finita attingi nequeat veritas propositionum numero infinitarum. Verumtamen principia naturæ saltem universalia et ad divina æque ac humana pertinentia non pugnant reipsa cum Mysteriis fidei; vel quia veritas utrin-

que conciliari rite potest; vel quia oppositio non est facienda inter ea, quae sunt infimi, et quae sunt supremi ordinis: horum enim tanta auctoritas est, quanta est Dei, qui omnem olim altitudinem sapientiae philosophicæ, Magiæ diabolicae, nobilitatis ac potentie extollentem se adversus scientiam Dei, toto orbe destruxerit; omnemque intellectum quamvis sapientia sua præsidentem vicerit, et in captivitatem redactum Christo et Evangelio subjugaverit; qui jamdum in creatione Mundi stultum ostenderit illud axioma Philosophorum: ex nihilo nihil fit; stultum in Incarnatione illud: Deus corpore, loco, tempore concludi non potest; in Passione Domini istud: Deus immortalis pati et mori non potest; et in Eucharistia illa heterodoxorum principia: corpus nequit esse in puncto, et duo corpora nequeunt esse in eodem loco.

Quam igitur verum illud Apostoli effatum: Nonne stultam fecit Deus sapientiam hujus Mundi? 1. Cor. 4. 20.

Obj. VII. Hominem a statu perfectionis et felicitatis culpa primorum parentum in labores et ærumnas presentis ævi devenisse, videtur repugnare Divinæ sapientiæ, justitiae ac bonitati; ut neque prophetiis, neque miraculis, neque ullo prorsus argumento vindicari queat. Methodus reparandi humani generis per mediationem Filii Dei Incarnati tam singularis est et absonta, ut refugiat mens sana, nec fidem addere possit; nulla ergo necessitas est Revelationis ad cognoscendum seu dogma peccati originalis, seu Mysterium Incarnationis.

Addit LA METRIE: si vero docet Revelatio, nos in peccato conceptos fuisse, ex quo dein vehementes illi sensationum delectabilium appetitus in nobis enascuntur; hic status erit naturalis, in quo et manendum et emorendum sit.

RESP. Quod felicior primi hominis conditio fuerit, ac nunc est, et quod sumpta hæc mutatio ex culpa primorum parentum contigerit; id ex communis et constanti populorum Traditione accepimus; id Poetae in suis de aureo seculo carminibus reliquerunt; id ipsi etiam sapientiores Philosophi, PYTHAGORAS, PLATO et alii (quamvis fors allegorice doctrinam nostram exposuerint) putaverunt, quod liquet ex dictis. Non ergo Religio Revelata facit nos miseros aut malos, sicut nec causa est nostræ a parentibus in Deum rebellibus originis. Quod per pœnitentiam haud valeant homines suis malis afferre medelam; neque id efficit Revelatio, sed plana res est ab experientia, quæ nimis omnibus comperta testatur, pœnitentia non reddi firmorem valetudinem jam insirmam, nec morbis seu corporis seu animi pœnitentiam mederi.

Si vero etiam in Societate civili (cujus constitutio pertinet ad Providentiam naturalem) pœnitentia nunquam visa est sufficiens expiatio criminis, ut ad vindictam scelerum pœnae repetantur, quandoque etiam universam familiam omnesque posteros malefactoris attingentes: quo fundamento negant Theistæ, hanc administrationis rationem locum habuisse in initio mundi, aut habituram in vita futura? Demum quod methodus reparandi generis humani per mediationem Filii Dei Incarnati (si generatim consideretur) naturali etiam rerum ordini valde analoga sit, vel exinde patet, quod in ordine naturali nostra perfectio et felicitas magna ex parte ab aliorum hominum mediatione pendeat. Nonne parentum mediatione nascimur?

Nonne magistrorum mediatione explicantur facultates? nonne omnes vitæ jucunditates per aliorum hominum mediationem accipimus? Et supernaturali constitutioni aduersetur, consulere hominum saluti mediatione Christi, qui est auctoris nostri Unigenitus? Plura, ubi de Religione Christiana.

Illa vero LAMETRII argutatio tam est heteroclitæ, quam est ipse homo paradoxus: ad revelationem circa peccatum originis provocat; ex eadem ergo revelatione addiscat, quod homo etiam pro statu, ut vocant, naturæ lapsæ, vere liber possit, si velit, frænare concupiscentias et rebelles animi sui propensiones compescere ope supernae gratiae, quæ omnibus præsto est; media salutis æternæ consecvari, et merita et præmium supra naturam longissime elevata adipisci.

§ III. COROLLARIA.

Itaque cum in statu, quem vivimus, et magna sit hominis dignitas, ad quam æternus Conditor ac Redemptor Deus hominem elevavit; et magna etiam vilitas, ad quam peccatum hominem depressit; nihil utilius, nihil magis necessarium homini, quam Religio Revelata, ut humanæ tum dignitatis tum vilitatis diversum edoceat principium, ac utriusque salubre medium, uni quidem animi demissionem, alteri vero animi erectionem adhibeat; ne vel ex desperatione, vel ex præsumptione homo proruat in perditionem. Namque altera facile æquabit Deo, altera bestiis: illa naturam incorruptam, hæc irreparabilem statuet. Atque exin Sectarum quondam diversitas exorta, præprimis Stoicorum, Epicureorum, Dogmatistarum et Academicorum; quorum alii perspecta duntaxat naturæ humanæ præstantia elationem; alii considerata sola naturæ corruptæ miseria abjectionem animi ingerebant, geminam scaturiginem vitiorum omnium, quæ secta altera refugiebat cœu præsumptuosa, altera cœu desperabunda liberrime omnia sectabatur; indeque etiam Academicis omnia incerta, Dogmatistis omnia erant certissima; quamvis illos natura, et hos ipsa ratio confutaret.

Equis autem utriusque malo rite medebitur, nisi Revelatio? Hæc dum justos, quos ad ipsius Divinitatis participationem attollit, facit memores peccati et misericordie et erroris et mortis ex peccato; hæc dum injustis, quibus æternum vitæ intentat, gratiam offert Redemptoris, qua convertantur et vivant: peccatum et gratiam cœu vera contrarietatum in homine principia ita exponit, ut terrorem incutiendo iis, quos justificat, et inspirando solamen iis, quos condemnat, cum spe timorem dexterime jungat; ac infinite magis, quam valeat superbia naturæ, elevet dignitatem hominis a Deo-Homine reparati, quin tamen ingerat superbiam; ac infinite magis, quam valeat sola ratio, deprimat vilitatem hominis, qui omnis nascitur filius iræ et servus peccati, quin tamen agat in desperationem.

Atque ita Religio Revelata, cum sola sit expers erroris ac vitii, sola est Magistra hominum, ad docendas veritates, ad dedocendos errores et vitia, quovis tempore et cuivis mortalium summopere necessaria.